

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књ. VIII св. 5—6

БЕОГРАД 1957

САДРЖАЈ

	Страна
1. <i>А. Белић</i> : Старословенски језик	125—127
2. <i>М. Стевановић</i> : Око значења зориста	128—144
3. <i>Б. Милановић</i> : О неправилним облицима глагола <i>извинити (се)</i> и његовом значењу	145—150
4. <i>Б. Марков</i> : О наставцима <i>-ана, -лија, -лук</i> и <i>-ција</i>	151—170
5. <i>М. Пешикан</i> : „Одредни придев у српскохрватском језику“	171—174
6. <i>А. Пецо</i> : Социјатив без предлога <i>с</i>	175—183
7. <i>Б. М. Николић</i> : Акцент присвојних придева типа <i>момков, очев,</i> <i>сестрин</i>	184—188
8. <i>Б. Шљивић-Шимић</i> : <i>Нерейвански</i> или <i>нерейлански</i>	189—195
9. <i>Језичке науке</i>	196—199

УРЕЂУЈЕ ОДБОР

Секретар Уређивачког одбора — Бранислав Милановић

Научно дело

ИЗДАВАЧКА УСТАНОВА САН

БЕОГРАД

1957

Слог: „Научног дела“, Београд, Вука Караџића 5.

Штампа и повез Графичког предузећа „Академија“, Београд, Космајска 28.

О НАСТАВЦИМА -АНА, -ЛИЈА, -ЛУК И -ЦИЈА

Утицај турског језика на јужнословенске језике, нарочито на речник њихов, одавно је позната чињеница. О томе је доста и писано, али се ипак не може рећи да је ово питање потпуно исцрпено и да се, према томе, не може ту ништа додати или оспорити. Напротив, треба истаћи да има ту доста празнина и спорних питања о којима би се дало расправљати, тим пре што је турски утицај на поменуте језике много шири и дубљи него што се обично или на први поглед мисли. Разумљиво је да он није свуда и у свему подједнак; опште узевши, он је све слабији уколико се иде даље на запад, тако да се у словеначком језику своди на незнатне лексичке елементе, док се, с друге стране, као најјачи јавља у бугарском и македонском језику; а на српскохрватској територији у југоисточним говорима и у Босни и Херцеговини. То се може објаснити географским и историским приликама у њима: Бугарска и Македонија, на пример, ближе су границама Турске; даље, Турци су се у њима дуже времена задржали и најзад, више или мање, компактно турско становништво налазило се или налази се баш тамо.

Што се самог утицаја тиче, он је разноврстан, али у лексици нема, такорећи, области човекова живота у којој не би било, више или мање, турских елемената. Осим у лексици, турски се утицај огледа скоро у свим областима граматике, наравно у мањем опсегу. Трагова таквог утицаја вероватно биће и у синтакси, мада се страни утицаји у њу теже и ређе пробијају. Досада је највише пажње посвећено лексици, што је опет разумљиво, јер су њени елементи најупадљивији и уз то имају највише практичне вредности, нарочито код ширих слојева становништва. Али и ту би се имало понешто допунити, изменити и сл., тим пре што је знатан део турских речи већ потиснут домаћим или страним речима, па су многе већ заборављене или постале нејасне, или

су у понечему промениле своје раније значење, одн. добиле још које друго. Опште узев, како у лексици тако и у другим областима, турски утицај није довољно испитан, те остаје доста да се уради, ако желимо да имамо потпунију слику о њему. Да се то изведе, потребно је, поред осталог, имати у виду и категорије као што су презимена, називи места итд.

Осим тога, у целом овом комплексу проблема, ништа мање интересантно није питање да ли је све оно што смо примили од Турака—турско. Познато је, наима, да су преко турских речи, одн. заједно с њима, продрли и елементи других језика, нарочито персиског и арапског. И у овом погледу ни изблиза није довољно урађено, мада је било покушаја да се оваква и слична питања покрену и расветле. Из ових разлога није било лако, нити ће бити лако говорити о овом питању све док не буде више материјала за то.

У овом чланку износи се сумаран преглед утицаја турског језика у области грађења речи, који се огледа у наставцима *-ана*, *-лија*, *-лук* и *-ија*. Поред познатих чињеница о овим наставцима, праве се и покушаји да се понешто допуни, а местимично се дају и нешто друкчија гледања на поједина питања из њихове проблематике, на пример, о питању њихова постанка и њихових основних значења, њихове распрострањености и сл. Нарочита пажња је посвећена домаћим, најчешће словенским, речима са овим наставцима, јер оне, између осталог, заједно са приличним бројем очуваних турских речи, најбоље говоре о некадашњој продуктивности поменутих наставака. С друге стране, неки новији примери показују да ови наставци и дананас нису потпуно замрли, бар не у народним говорима и у разговорном језику уопште, где се много боље чувају него у књижевном језику који, уосталом, речи такве врсте прима директно из њих или преко њих.

Што се тиче питања како треба гледати на турске речи уопште, као и на домаће са поменутих турским наставцима, тешко је за све случајеве дати неке опште закључке. Важну, ако не и пресудну, улогу ту свакако има наша навика, јер тешко је, наима, искоренити неке такве речи за које често немамо добру замену. У овом случају, њихово искорењивање био би уствари узалудан посао, а користи од тога опет не би било много. Добар део таквих речи свакако ће остати у употреби, и требало би да остане, јер

су оне у пракси стекле право на опстанак. Ту се, дакле, не би могло скоро ништа изменити, а, опште узевши, није ни потребно. Међутим, што се тиче домаћих речи са турским наставцима, једно се данас као поуздано може рећи, а то је да *нове речи не би требало сиварати овим наставцима*.

Наставак *-ана**

Добили смо га преко турских речи на *hane* (*kahve-hane* > *кафана*, одн. *кавана*), па се зато сматра турским наставком који се доцније са турских проширио и на неке домаће речи. У турском језику *hane* се заиста сусреће код многих речи и то је свакако било пресудно што се код наших људи створило мишљење да је то турски наставак. Тако се отприлике може објаснити чињеница да се наставак *-ана*, тако рећи, у свим граматицама српско-хрватског језика, третира као турски наставак који је настао од *-hane*. Тачно је да се *hane* врло често сусреће у турских речи, али је питање, прво, да ли је он у њима турски наставак и, друго, да ли је уопште наставак или можда нешто друго. Пре свега, у речницима турског језика *hane* фигурира као засебна реч која углавном значи кућу, место где се живи, простор и сл., али се исто тако, и то понајчешће, сусреће као други део многих сложеница, обично персијског и арапског и нешто ређе турског порекла, напр.: *hastahane*, *kütüphane*, *baruthane* итд., у којима се углавном чува поменуто значење. Међутим, код неких од њих значење речи *hane* не осећа се у довољној мери, па се зато стиче утисак да је то наставак, а не засебна реч. Ипак овај процес прелажења од засебне речи у наставак није тако напредовао, као што је случај например са немачким *-heit*, *-keit*, јер се многе речи на *hane* још увек осећају као сложенице, те се зато *hane* у турској граматици не издваја као наставак. Наши људи, разумљиво је зашто, нису знали за *hane*, па су га схватили као наставак *-ана* и у том облику пренели га и на неке домаће речи. Сама реч *hane*, са своје стране, није турског порекла, њу су Турци, као и много

* Наставак *-ана* у извесних речи је друкчијег, одн. домаћег порекла, напр.: дијал. *девојана*, *ћеркана* = *ћеркетина* (Влез.) или код имена: *Гордана*, *Гроздана*, *Злајана*, *Мирјана*, *Огњана*, *Ситојана* и сл. која су свакако настала аналогно мушком роду, тј. према *Гроздан* — *Гроздана*, *Злајан* — *Злајана*, *Огњан* — *Огњана*, *Ситојан* — *Ситојана* и сл., па се *-ана* уопштио и постао самосталан наставак, напр.: *Биљана*, *Љиљана* итд.

шта друго, позајмили из персиског језика (исп. перс. *hānā* subst. — Haus, Gehäuse, Wohnung, Abteilung, Zelle, Fach, Platz oder Raum für Sache, Hauswesen, Familie. Zenker, Dictionnaire turc - arabe - persan, Leipzig, 1866). Зато би било исправније рећи да *-ана* потиче од персиске речи *hānā*, која се преко турских речи, од којих су опет многе праве персиске (исп. напр.: тур. *mebane* < перс. *mājhānā*, *hastahane*, *džebhane* итд.), код нас осећала и утврдила као наставак.

Примера са наставком *-ана* данас уствари нема много, али нема сумње да их је раније било много више. То, уосталом, потврђују народни говори који чувају знатно више таквих примера, док је књижевни језик задржао само незнатан део од њих. Даничић (Основе, стр. 142), напр., бележи следеће турске примере са овим наставком:

аисана, *баруџана*, *дамбулхана*, *диванана*, *јабана*¹, *кавана*, **кречана* (дијал. *ћиречана* — тур. *kireç* - креч), *мезилана*, *механа*... *шабакана*, *ћерана*, *шилбокана*². Њима се могу додати још неки примери који су опет углавном архаизми или дијалекатске речи: *керџичана* — место где се прави керпич, непечена цигла (Елез.), *џаџрикана* — кућа патријарха, тј. патријаршија (Елез.), *салана* — кланица (у корену је арапска реч *selh* = драти) — означује место где се животиње деру, тј. стрводерница (Елез.), *џарџана* — ливница, ковница новца (такође арапског порекла — *darbhane*), *ћуџуџана* — књижница (Елез.), што долази од ар. - перс. *kütürhane* — библиотека, *ћумурана* — место где се прави ћумур, *џебана* — муниција.

Према оваквим и сличним примерима начињен је изванредан број домаћих речи, међу којима их има и страног порекла: *дворана* (интересантно је да ову реч познаје и чешки језик, а пошто се наставак *-ана* < *hane* не сусреће у њему, можемо мислити да су је Чеси позајмили из српскохрватског језика), *куглана* (< нем. *Kugel*), *џчелана* (РЈЈА) — пчелињак, *џилана*, *соколана*, *солана*, *сџаклана*, поред обичнијег *сџаклара* (Ристић - Кангрга), *сџирељана*, *елекџирана*, *џиглана*, *џрејана*, *челичана*, *шећерана* и др. Међу ове примере не би спадала и реч *џољана*, јер се исто тако

¹ Ова реч, строго узевши, не спада међу примере ове врсте, јер у турском језику гласи без *hane*, тј. *uaban*.

² Није турска реч и уопште нејасног је порекла.

сусреће у руском и пољском језику, који, као што је познато, наставак *-ана* < *hane* не познају, зато би било исправније мислити да је ова реч настала на други начин. Међутим није потребно сматрати је позајмицом јер се сусреће и у старослов. текстовима.

Што се значења тиче, наставак *-ана*, и у старих и у нових примера, обично означаје просторију или место где се што прави, прерађује, где нечега има и сл., напр.: *баруџана*, *кречана*, *џилана*, *сирћеџана*, *циглана*, *челмчана*, *механа* < перс. *māj* — вино и *hānā* — кућа, тј. кућа у којој има вина (*Lokotsch*), *солана*, *ћумурана* итд., а у речи, као што су: *ајсана*, *соколана* (исп. и тур. *hastahane* — болница) *-ана* означаје опет просторију: за затворенике, соколе, болеснике итд. За примере турског порекла ваља приметити да су многи од њих изишли из употребе (*диванана*, *мезилана*, *салана*, *ћерана*, *ћуџујана* и сл.); други су опет само дијалектизми или се сусрећу у старијој литератури и фолклору (*ајсана*, *џајрикана*, *џабакана*, *ћеџичана* и сл.). Осим тога, у извесних речи основно значење наставка *-ана* је изгубљено или је на путу да буде изгубљено. Тако, на пример, код речи *џарайана* значење места где се кује новац (исп. код Елезовића: „Одакле ми паре? *Тарайана* ми ги не сече“) скоро је сасвим потиснуто из употребе, а место њега развило се друго, секундарно значење: *гуџва* и сл.; код речи *џебача* значење оружнице, одн. места где се израђује муниција, је потпуно нестало, место њега развило се значење — *муниција*, тј. значење је са места прешло на предмет. Карактеристично за речи с овим наставком је и то да се многе избегавају на тај начин што се замењују домаћим речима или домаћим наставцима, напр.: *зайвор*, *крчма* (*госпионица*, *ресторан*), *кланица*, *књижница* и сл., или: *јчелињак*, *јредара*, *свилара*, *стиаклара*, *црејара* итд. Интересантно је споменути и случај диференцијације код *-ана* и *-ара*, напр.: *сирелана* — стрелиште и *сирелара* (*сирелара*) — бот. 1. в. рашак, 2. кека *Sagittaria sagittifolia* (Ристић-Кангрга).

Из свега овога види се да су речи ове врсте данас малобројне и изоловане и да је сам наставак *-ана* постао непродуктиван, па се стога његова употреба избегава. Међутим, неки најновији примери речи на *-ана* показују да овај наставак, и поред свега онога што смо о њему изнели, своју продуктивност није потпуно изгубио. Таква се продуктивност испољава, на пример, у

речи *сирељана* (сусреће се у Београду, а у Речнику Ристић-Кангрга забележена је као *сирелана*), која је начињена према речи *куглана*, а ова опет не може бити стара; новијег су датума такође: *соколана*, *термоелектрана*, *хидроелектрана*, *челичана*, *шећерана* и др. Наведени примери, дакле, јасно показују да се овим наставком и даље творе нове речи.

Намеће се питање какав би био однос према најновијим примерима с наставком *-ана* и уопште према тежњи да се њиме творе нове речи. Оне речи које су већ устаљене у језичкој пракси, јасно, било би погрешно прогањати (*дворана*, *куглана*, *солана* и сл.), оне су, такорећи, укореење и стекле су право на опстанак. Непотребно је, међутим, прављење нових речи с овим наставком: *сирељана*, *челичана* и сл. или: „...*ледана*, *иллана*, *свилана*, *шећерана*“ (Ив. Брабец, М. Храсте, Ср. Живковић, Граматика хрватскога или српског језика, II изд., 1954, стр. 162). Непотребно је стога што постоје домаћи наставци (*-ара*, *-арница*, *-оница* и сл.) којима се лако може заменити наставак *-ана*, напр.: *ледара*, *свилара*, *сиругара*, *сирељаоница* итд., или ако је то донекле незгодно, може се описати: *фабрика шећера*, *фабрика сирћеџа* и сл.

Наставак *-лија*

Објашњењем порекла овог наставка позабавио се проф. Белић у литографисаним универзитетским предавањима¹. Он га изводи од „тур. *-le* управо *-lu*, *-lü*, *-li* (према дијалектима)“ и одређује његово значење: „порекло, припадање каквој земљи, месту и сл. *Vosna* — *Vosnale* = Босна — Босанлија и сл. Постао је у нашем језику самосталан: *Мостарлија*, *Сарајлија*, *прекоморлија* и сл.“ С друге стране, од турских придева као што су: „*калајли*, *белајли* (исп. *demirli*, *biserli* и сл.), када је начињена именица са *-ајлија*, то се *-ајлија* почело употребљавати продуктивно: *дугајлија*, *новајлија*, *златајлија*“. На крају, проф. Белић напомиње да примери са наставком *-li*, нарочито у народним песмама, остају без промене: *дерили*, *бисерли* („испод врата бисерли ћердане“).

У погледу постанка овог наставка од тур. „*-le* управо *-lu*, *-lü*, *-li* (према дијалектима)“, мислим да се ту не ради толико о дијалектима, колико о вокалној хармонији која је карактери-

¹ Српски језик (образовање речи — сложенице и суфикси), Београд 1931.

стична за турски језик, тј. да су поменути облици варијанте једног истог наставка које се јављају са овим или са оним вокалом зависно од претходног вокала. Ипак није искључено да су неки дијалекти могли уопштити једну од ових варијаната. Такав је случај донекле са дијалектом из којег је позајмљен овај наставак. Међутим варијанта -li могла је да буде уопштена и стога што и друге две варијанте имају приближан изговор -li, тако да су наши преци ове варијанте схватили као -li. Сам наставак -li, разуме се, није могао остати у том облику, јер није у духу домаћих наставака, па се морао прилагодити њима. Наставак с којим се -li спојио био је -ija, врло продуктиван наставак у нас, иако је страног порекла. Тако је свака турска реч на -li, одн. -lü, -le, -lu, аутоматски добивала и -ја, тј. свршавала се наставком -ија. На исти начин, уосталом, постао је и наставак -ија, као и имена: *Амија, Бедрија, Велија, Кадрија, Муслија, Назмија, Шефкија* итд. која у турском језику гласе без -ја. Ваља напоменути да ово -ја ретко када изостаје, сем у народним песмама и приповеткама, или као архаизам у народним говорима, напр.: *варакли* (Вук), поред *вараклија, бисерли, кадиф(е)ли, ковчали* (са копчама), *костирейли* (од кострети, Ziegenhaar, Geißhaar, Ристић-Кангрга), *меракли, ѓамукли, седефли, срчали, ѓербийейли, ѓемерли* итд.

Наставком -лија граде се обично именице: *занайлија, вилејлија, јавашлија, Нишилија, манастирлија, грансјлија* (пушка), *новајлија, дугајлија, ојаклија, ојаклија* итд., међутим раније, а у турском језику и данас, њиме су се од именица градили и придеви. Савремени књижевни језик додуше познаје врло мало таквих примера, али њих има подоста у неким народним говорима. На пример, Елезовић (Речник косовско-метохиског дијалекта, I и II део) бележи, између осталих, следеће примере:

дамарлија прид. непром. који има жице, пругаст: Овај камен не ваља, много је *дамарлија*.

ђубрелија, е прид. који садржи ђубре, ђубревит. Та је њива много *ђубрелија*.

ласииклија прид. непром. гибак, који се истеже и скушља; који се може тумачити и овако и онако.

лезейлија прид. непром. укусан.

ѓамейлија прид. непром. памстан: Тако имали *ѓамейлија* људи.

џамукли, *џамуклија* прид. непром. који је од памука, памучан, који садржи памук.

ћушелја прид. непром. ћошкаст, рогљаст. Тур. *qöşeli* прид. — у РЈЈА *ћошели* прид. Итд.

Придевско значење код ових и сличних примера не долази у питање, али се и ту примећује да се поред придевског развија и именичко значење (*џамуклија*, *џојузлија* и сл.) и да често долази до потпуне супстантивизације придева (*џусџалија* — пустиња, запуштен простор). Исти је случај, разуме се, и са примерима: *новајлија*, *дугајлија* и сл. који су исто тако некада били придеви, а данас су именице.

Што се тиче рода код примера са овим наставком, треба опет имати у виду именице и придеве. Именице могу бити мушког рода: када *-лија* означаје грађанина неке земље или места (*Бечлија*, *Сафајлија*, *Османлија*) или уопште неко лице (*еснафлија*, *харанлија* итд.); и женског, када означаје неку ствар, напр.: *ојаклија*, *ојаклија*, *џајлија* итд. Нешто компликованији је род код придева који обично имају мушки или женски род, али исто тако могу имати истовремено мушки и женски, а понекад и средњи род, тј. сва три рода. Средњи се род обично ретко јавља, али ипак има примера који показују да је и он могућ (исп. напр. код Елезовића: „*диреклија* прид. непром.: *диреклија* платно (Пећ), платно које има пруге од друкчије пређе, те изгледа шарено. *Диреклија* прегљача, опет означава врсту ткања опрегаче и веза у њему“.

Ова лабилност рода код придева, одн. могућност да имају час један, час други род, а понекад и један и други или чак сва три рода, свакако долази директно из турског језика, који, као што је познато, уопште не разликује родове. Иначе је за придеве карактеристично и то да су непроменљиви, док су именице обично променљиве.

У погледу значења наставка *-лија*, истакли смо мишљење проф. Белића, према коме именице на *-лија* значе „порекло, припадање каквој земљи, месту и сл.“, али да би преглед овог питања био потпунији, потребно је изнети и мишљење других филолога. Међутим, пре но што томе приступимо, морамо истаћи једну општу констатацију за све њих: сви су они, више или мање, шкрти када

говоре о овом наставку и о турским наставцима уопште. Маретић, на пример, каже:

„*лија* је наставак из турскога језика, који је из турских ричи, какове су *бератлија*, *харачлија*, *занатлија* и т. д., узет, те се веже и с основама ричи, које нијесу турске, на пр. *Будимлија*, *Босанлија*, *Мостарлија*, *Нишлија*, *Видинлија*. Све су те именице дакако мушкога рода, а женскога су: *кадифлија* (капа од кадифе), *памуклија* (некаква јабука и некаква хаљина наложена памуком), *узвџлија* (кошуља од узведена платна).“ (Граматика и стилистика хрватскога или српског књижевног језика, Загреб 1931, II изд., стр. 295).

Даље у Граматици Брабец - Храсте - Живковић (Граматика хрватскога или српског језика, II изд., Загреб 1954, стр. 164) стоји:

„*-лија*: *харачлија*, *занатлија*, а према њима и: *Будимлија*, *Мостарлија*, *Нишлија*, *Сарајлија*“.

Из овог што они износе, види се да је врло мало речено о значењу овог наставка. Осим тога, излази да је од турских речи као што су „*бератлија*, *харачлија*, *занатлија*“ наставак *-лија* прешао и на домаће речи: „*Будимлија*, *Мостарлија*, *Сарајлија*“, што би се тешко примило, јер је значење ових нешто друкчије него код наведених турских примера. Зато би у овом случају било исправније рећи да је *-лија* код наведених домаћих речи дошао од турских речи са истим значењем — грађанин неке земље или места, напр. *Стамболија* (< *Istambollu*), *Једренлија* (< *Edirneli*) итд.

Знатно више о значењу наставка *-лија* даје проф. Стевановић (Граматика српскохрватског језика за више разреде, III изд., Београд 1957, стр. 238):

„*Наставак* турског порекла *-лија* најобичнији је за означавање грађанина онога места или земље чије име је у основи изведене именице: *Бечлија*, *Будимлија*, *Нишлија*, *Стамболија*, *Санџаклија*.“

Нешто ређе овим наставком се изводе именице од придева са значењем имаоца особине коју означава основни придев: *дугајлија*, *новајлија*, *срмајлија*.“

Тачно је да наставак *-лија* има наведена значења, али из наведеног не знамо да ли постоје и која друга значења и зашто

је баш најобичнији за означавање грађанина неке земље или места. Нису наиме споменути, нити је најзад било могуће да се у једној књизи за средњу школу спомену, примери као што су: *еснафлија*, *занайлија*, *шокајлија*, *чаршилија*, *факултетлија* итд., који имају друкчије значење него што га имају: *Бечлија*, *Будимлија* и сл. Оне означају човека који има занат, факултет; носи токе; припада еснафу, чаршији, одн. који је из реда трговачког или занатлиског и сл. Осим тога, наставак *-лија* исто тако показује да нека ствар има, одн. садржи или се састоји од оног што основна реч значи, али се најчешће јавља са значењем имаоца особине коју основна реч значи, и то у већем степену, тако да се често ради о извесном истицању. На пример: *вараклија* (на коме или чему има варака), *дамарлија*, *дамгалија*, *илејлија*, *јавашлија*, *каба(ха)џилија*, *мераклија*, *османлија* (који постиже циљ финоћом, а не грубом силом, Елез.) према *Османлија* (Турчин), *салијанайлија*, *сефајлија*, *џаксирайлија* итд., или *бркајлија*, *дугајлија*, *новајлија*, *џарајлија* (испор. код Елез. *џамејлија*) и сл. Исти је случај и код: *бурмалија*, *ђубрелија*, *олуклија*, *џембелија*, *ђушелија*, *шећерлија* итд. Или: *оџаклија*, *џајлија*, *џамлија* (соба у којој прозори имају стакла), *бардаклија* (Вук) итд. Код извесних именица, додуше, тешко је открити значење наставка *-лија*, али се ипак при дубљој анализи оно може пронаћи, на пример.: дијал. *шефџелија*, реч је постала од перс. *šeft* — дебео и *ālū* — шљива, месната шљива (Елез.); или дијал. *зерделија*, настало од турског *zerdalū*, а ово од перс. *zārdālū*, тј. од *zārd* — жут и *ālū* — шљива (К. Lokotsch, *Etymologisches Wörterbuch der europäischen Wörter orientalischen Ursprungs*, 1927). Најзад, у погледу значења овог наставка, треба споменути још једну његову посебност, тј. да се код извесних примера развило још једно, секундарно, значење, које је углавном дијалекатско и новијег постанка: значење је са предмета прешло на лице које је у непосредној вези с предметом, напр.: *кајмаклија* — 1. кава с кајмаком; 2. пита с кајмаком, и 3. онај који воли кајмак; *градлија* — 1. градски топ (Ристић-Кангрга); 2. лице запослено на градском топу, тј. градски тобџија, и тобџија уопште. Итд.

С обзиром на то што је примера са значењем имаоца особина (својстава) које основна реч значи, или да је што од онога што

основна реч значи, знатно више од оних са значењем грађанина неке земље или места, не може се рећи да је наставак *-лија* најобичнији са овим значењем, тим пре што су такви примери сведени на неколико речи, док није такав случај са овим другима. Друго што треба споменути код оваквих примера јесте супстантивизација већег броја некадашњих адјектива. Нема сумње да се раније поред придева употребљавала именица и да је тек доцније дошло до њеног испуштања, јер се подразумевала, напр.: *анасонлија* (ракија), *кадифлија* (капа), *јамуклија* (јабука, одн. хаљина), *шоузулија* (игла), *чифтелија* (ловачка пушка са две цеви, одн. врста тамбуре), итд. Процес супстантивизације тако је напредовао да се код неких примера тешко можемо досетити о којој се именици ради (исп. напр. *ојаклија*, *фишеклија* и сл.).

У погледу извођења именица на *-лија* од придева, треба приметити да се овај наставак додаје обично именицама с којима образује опет углавном именице. Именице на *-лија* образоване од придева и у турском су ретке, а код нас једини примери такве врсте изгледа представљају „*новајлија*, *дугајлија*“ и *ојаклија*, док је реч *срмајлија* изведена од именице *срма*. Примери изведени овим наставком од глаголског општег дела такође су реткост, напр. дијал. *дрмалија* — човек у снази и сл., *шоцајлија* (онај који точи (Вук); точкац, Schenk, Mundschenk (Ристић-Кангрга), *шекелија*, вода ~, *rieselndes Wasser* (ibid).

Наставак *-лија* је некада био врло раширен и продуктиван; то потврђује не само приличан број примера који се и данас чувају већ и изванредан број домаћих речи које су њиме изведене. Неки примери толико су се одомаћили да се тешко могу заменити другим нашим речима, одн. наставцима, те ће свакако остати и у речнику књижевног језика (*занашлија*, *Сарајлија*, *Санџаклија*, *новајлија* и сл.). Међутим, остаје чињеница да је број таквих примера незнатан. Разговорни језик, додуше, допушта нешто више таквих примера, али и у њему су у опадању. Једино у народним говорима, нарочито у онима где је турски утицај био јачи, напр. у косовско-метохиским, јужноморавским и онима са муслиманским становништвом (Санџак, Босна и Херцеговина), таквих је примера нешто више (у Речнику косовско-метохиског дијалекта од Елезовића могу се набројати преко сто таквих примера). Наставак *-лија* је такође нарочито раширен у северним македонским гово-

рима у којима се, између осталог, проширио на рачун придевског наставка *-лив* или се употребљава упоредо с њим.

Интересантан је, између осталог, став и однос појединих граматичара према речима изведеним наставком *-лија* уопште, а посебно према онима које су настале у новије време. Маретић, на пример, не заузима неки одређенији став према њима чак и у случајевима хибридних творби, тј. када је *-лија* накалемљен на домаћу или страну реч. Ово се најбоље може видети у његову *Језичном савјешнику*, Загреб 1924, где стоји: „*ајениајлија*, *Atten-täter*, може поднијети, и ако је *-лија* наставак узет из турских ријечи. . . ; *мудрџлија*, *Spitzfindigkeit*. АРј.; добра ријеч; *џретџглија*, *Verkäufer*, непотребна ријеч; боље: прекупац, која је ријеч познатија и нема у себи ништа турско (како је наставак *-лија*); *универзитетлија*, *Universitätsstudent*, в. *ајениајлија*.“

Сличан однос према овом питању има и проф. Белић. У своме Правопису (1950) он у једним случајевима допушта овај наставак (Бечлија и Бечлика, поред Бечанин), а у другим га избегава: Нишевљанин (човек из Ниша) = Нишлија. Међутим, чињеница је да су ови примери у народу обичнији са обликом *-лија*. Тако се код речи *Нишевљанин*, на пример, ваља досетити да се ради о речи *Нишлија* која је, такође, општепозната. Али је ипак очигледно да се наставак *-лија* потискује у оваквим случајевима. Ова се тенденција најбоље огледа у примерима *Босанац*, *Мосћарац*, *Новојазарац* и сл. место некадашњег *Босанлија*, *Мосћарлија*, *Новојазарлија*. Осим тога, у народним говорима чује се и *Сарајевац*, место Сарајлија, *Нишевчанин*, место Нишлија (Ј. Смодлака, Имена места и мещтана на тлу Југославије, Сплит 1946). Уосталом, и у Речнику Ристић-Кангрге се исто тако налази облик *Сарајевац*, али се упућује па *Сарајлија*.

С друге стране, занимљиво је, опет, да овај наставак није потпуно изгубио своју продуктивност. То се види, на пример, код речи: *Паризлија*, *факултетлија*, *дефицијлија* — *Defizitmacher* (Ристић-Кангрга), *режислија* — *Regierungsfreund* (*ibid*) и сл.; даље, у новије време, у свакодневном говору, чује се чак *синдикајлија* (онај који има неке функције у синдикату). Мора се, међутим, приметити да се при употреби ове речи подразумева извесна фамилијарност, одн. извесно иронизирање. Такво се значење свакако могло развити тек у новије време, јер се сам

наставак већ схвата као архаизам, па се то преноси и на само значење наставка *-лија*. Пејоративну нијансу у значењу овог наставка налазимо, на пример, код речи: *кайуш-лија* — назив за грађанина (господина) у косовско-ресавским говорима; *чокалија* (*чокајлија*) — погрдан назив за лица из јужних крајева, најчешће за Македонце. Итд.

Наставак *-лија*, поред осталог, оставио је и извесне трагове у називима насеља и места, као и у повећем броју презимена, која показују да је ко из дотичног краја или земље коју основна реч означаје или указују на неку особину која се садржи у основној речи. Примери:

а) Називи: с. *Дражанлије* у Ливањском срезу (Смодлака), *Кармајлија* — назив једне махале у Вучитрну и цамије у Њој (Елез.), *Кушумлија*, *Сазлија* — 1. назив села у Општини талиновачкој, Срез неродимски; 2. баре у близини поменутог села (Елез.), *Скадарлија* — назив рејона и општине у Београду, *Совалија* — назив села у Срезу грачаничком, *Ада Циганлија* итд.

б) Презимена: *Баичелија*, *Бегајлија*, *Бисерлија*, *Вујаклија*, *Карадеглија* (Кара-Дег (Дег) — Црна Гора), *Кодралија* (презиме у селу Преказу, у Дреници), *Нишлија*, *Самоковлија*, *Тонузлија*, *Шешлија* итд., а према њима су начињена и *Текелија* (< маћ. *Teköli*), *Турајлија* и сл.

Од таквих презимена додавањем *-ић* добијена су и ова:

Бадемлић, *Бакајлић*, *Бајраклић*, *Бакрачлић*, *Биоградлић*, *Бисаглић*, *Бујуклић* (тур. *büyük* — велик, важан), *Бушаић* (< с. Бушат), *Драмлић*, *Дугајлић* (*Дугалић*), *Карадеглић*, *Криатић*, *Маглајлић*, *Мисирлић*, *Московљевић* (< *Московлија*¹ — *Московљанин*); *Мушвевелић* (< *мутевелија* < тур. *mütevelli* — управник вакуфа), *Пашалић*, *Рекалић* (исп. и макед. *Рекалија*), *Сарајлић*, *Сџамболић*, *Тонузлић*, *Бујрић* (исп. и турско презиме *Körçülü*, што долази од *köprü* — ћуприја (мост) итд.

¹ Интересантно је да је облик *Московљанин* начињен не према *Москва* (исп. *Варшава* — *Варшављанин*) већ према *Москов*, који се раније употребљавао место *Москве* и преко кога се развило значење *Рус* (исп. *Москов*, ген. *Москова*, човјек из московске земље, *Рус* (РЈА), *Московија* московска земља, *Русија* (ibid); или: „У Мошковији сад су ствари удариле низа страну...“, Ст. М. Љубиша, Цел. дела, I, стр. 35; даље, *Московић* у пјесмама исто што *Москов* (РЈА).

Наставак *-лук*

И овај наставак није био предмет неких нарочитих испитивања, па зато заслужује мало више пажње. Проф. Белић у поменутиим литографисаним универз. предавањима (стр. 135), не задржавајући се много на њему, истиче да потиче од тур. *-lek, -luk, -lük, -lik* и да се њиме образују апстрактне именице: „пашалек — паша и паџинство у значењу „достојанства“ и „онога чиме паша влада“. Затим наводи неколико турских речи према којима је овај наставак и у домаћим речима: *безобразлук, љасјалук, циганлук* и сл. Што се тиче постанка наставка *-лук* од „тур. *-lek, -luk, -lük, -lik*“, треба споменути да је могуће и нешто друкчије објашњење које је углавном истог карактера као код *-лија*, тј. да су поменути наставци варијанте једног истог наставка који се по закону вокалне хармоније јавља час са једним час са другим вокалом. Разлика међу њима је у томе што је ту уопштен вокал *у*, а не *и*, и што наставак *-лија* гласи само тако, док *-лук* познаје и друге варијанте, например, у говорима источне и јужне Србије гласи *-љк* или *-лак* (исп. у Елез.: *ћурчиљк* и *ћурцилак*), а у македонским говорима он се јавља као: *-лак, лок, -љк, -лик* и *-лук*.

И други се граматичари не задржавају много на овом наставку. Маретић, например, помиње само да је турски наставак и наводи неколико турских речи према којима су саграђене домаће речи: *безобразлук, хришћанлук, љустамлук, љасјалук* и на крају додаје: „Није јасно, откле је *з* у домазлук (т. ј. она стока, која се не продаје, већ остаје дома)“. То је све о овом наставку код њега; питање значења се уопште не покреће. Више или мање тако приступају овом наставку и остали граматичари. Једино проф. Стевановић и овде се мало више задржава, истичући, између осталог, и његова значења. Тако, например, код њега стоји (стр. 238) да су се њиме „од именица или придева градиле именице различног значења: *љашалук* је област којом је управљао паша; а у погрдном значењу наставак *-лук* употребљавао се и за означавање области настањене оном етничком групом коју означава основна именица (*Арнауџлук, Шойлук*). С тим наставком су још и именице: *бакалук, баксузлук, бећарлук* (бећаровање), *домазлук, мамурлук, мезелук, бојаџилук* и сл.“

Мада је излагање проф. Стевановића у основи тачно, ипак би се могло у понечему допунити. На пример, када каже да се наставком *-лук* граде именице од придева и именица, он не наводи ниједан пример где се *-лук* додаје придевима. Дакле, за разлику од турског језика у којем се овај наставак може додавати како именицама тако и придевима, бројевима, инфинитиву и прилогима (исп. Х. Шабановић, Граматика турског језика, 1941, стр. 94), код нас се додаје углавном на именице. Изузетака има врло мало: *безобразлук* (< безобразан), *несташлук* (< несташан) и сл. Што се тиче речи *домазлук*, тешко би се могла извести од *дома* с обзиром да је позната углавном јужнословенским језицима, без старословенског и савременог словеначког, а сусреће се у турском језику у облику *damızlık* (изг. *damızlık*) са значењем оно што служи за запат, плођење: бик, пастув и сл. (исп. и тур. *damız* — стаја). Дакле, и облик и значење ове речи једнако показују да је примљена из турског језика и да се касније по народној етимологији ослонила на *дома*. Овакво мишљење прихватљиво је и стога што *домазлук* не значи баш „оно што дома остаје“; „з нејасно, исп. укр. *домаз* „код куће угојени во“ (Белић, Савремени српскохрватски књижевни језик, II део, Наука о грађењу речи, 1949, стр. 95). С друге стране, бугарски језик са својим *дамазлук* исто тако потврђује да се ради о турској речи *damızlık*.

Што се значења тиче, може се забележити да се наставком *-лук* граде не само апстрактне именице (Литогр. предавања, стр. 135) већ и конкретне. Именице изведене од речи које обележавају неко биће имају углавном апстрактно значење, напр.: *ага-лук* — аговање, *йаша-лук* — пацинство, пашевање, итд., мада се секундарно и ту може развити конкретно значење (*башшованлук* — поврће и сл.). А конкретно значење имају обично оне именице које су изведене од ствари, напр.: *мезе + лук > мезелук*, итд., али и ту могу бити извесна отступања. С друге стране, апстрактно значење наставка *-лук* може бити различитог карактера: звање, достојанство, делокруг неког лица; даље, *-лук* врло често означаје неки занат, одн. занимање, напр.: *бакалук*, *башшованлук*, *бојаџилук*, *дунђерлук*, *кујунџилук*, *йајуџилук*, *џерзилук* итд., а преко оваквих примера развило се и конкретно значење, тј. значење се пренело на сам предмет занимања, напр.: *бакалук* — 1. бакалско занимање, и 2. бакалска роба; *башшованлук* — 1. башто-

ванско занимање, и 2. поврће и сл.; *бојаџилук* — 1. бојаџиски занат, и 2. бојаџиска роба, итд., па се то после могло проширити и на друге случајеве, напр.: *газдалук* — *Vermögen eines gazda* (Вук). Опште узевши, наставак *-лук* најчешће одговара домаћим наставцима *-ње* и *-ство*, напр.: *агалук* (аговање), *бећарлук* (бећаровање), итд., или: *дунђерлук* (дрводељство), *душманлук* (непријатељство), *комишлук* (суседство), одн.: *кукавичлук*, *нишкџовлук*, *обешењаклук*, *хришћанлук* итд. Осим поменутих значења, *-лук* има и друга секундарна значења, напр.: *ајлук* — месечна плата, месечни доходак; *ашлук* — трошак, итд. Најзад, наставак *-лук* означаје различне предмете, напр.: *дизлуке* (*џозлуке*, *џозлуци*) — доколенице, *јаглук* (убрус), *миндерлук* — софа на којој се седи и лежи, *соганлук* (< соган — црни лук) — врста јела са црним луком, *џејеллук*, *учкурлук*, *чивилук*, *чорбалук* итд., исп. затим и домаћу реч са овим наставком *џрслук*. Међутим, нешто теже би се могло примити да наставак *-лук* има погрдно значење када се употребљавао „за означавање области настањене оном етничком групом коју означава основна именица (*Арнауџлук*, *Шојлук*)“, исп. и *Торбешлук* код Призрена. Такво значење, мислим, не садржи толико сам наставак *-лук* колико основна именица, одн. наш однос према њој. Против таквог значења овог наставка говори и то што других примера са овим значењем као да нема. С друге стране, и турски језик са својим *Arnavutluk* — Албанија, мислим, исто тако показује да се ради о крају насељеном таквом етничком групом, као и о томе да од те речи потиче и наша.

Могу се навести и други примери са наставком *-лук*, напр.: *ашиклук*, *ашчилук*, *беглук*, *јавашлук*, *калабалук*, *марифејлук*, *орџаклук*, *џишманлук* итд., или: *вашарлук*, *ленишлук* (леност), *лојовлук*, *сваштарлук*, *џврдичлук*, *шерејлук*, *џиганлук* и сл., али они не дају ништа ново у погледу значења. С друге стране, циљ чланка није у томе да се наведу сви могући примери с овим наставком, већ да се покажу његова основна значења, као и његова раширеност код нас, која се огледа у томе што је *-лук* још увек релативно чест наставак и што је прешао на овећи број домаћих речи које су данас не само обичне него се за неке тешко можемо досетити да у себи крију овај турски наставак (*џрслук*). Али и поред свега тога, *-лук* није више про-

дуктиван наставак и има исту судбину као и остали турски наставци, јер су примери с њиме само остаци, чији се број у савременом књижевном језику стално сужава.

Наставак *-ија* ≤ тур. *-dži + ja*

Овај наставак познат је и у облику *-чија* (тур. *-či (-čü) + ja*), напр.: *kürkcü — ћурчија*), који представља његову дублету, међутим у данашње време облик *-чија* је скоро потпуно потиснут од *-ија*. Да ли ће нека реч имати први или други облик зависило је од консонанта којим се реч завршава, тј. кад је био звучан, долазио је *-ија*, а кад је био беззвучан, облик *-чија* (овај принцип у турском језику важи и данас). У првом издању своје Граматике, Маретић је облик *-чија* издвојио од *-ија*, па на стр. 307 каже: „*чија* је турски наставак и налази се само у ријечи: порешчија тј. порез-чија“; а у другом издању (ваљда због тога што се јавља само у једној речи!) наставак *-чија* је потпуно изостављен. Што се речи „порешчија“ тиче, треба споменути да се она јавља и у облику *-ија*, тј. *порезија* (Белић, Правопис српскохрв. језика, 1950), мада се у последње време и један и други облик с правом замењују домаћим наставком *-ник* (порезник). Наставак *-чија* се и у другим граматикама узгред или никако не помиње, јер заиста не представља ништа друго до сам наставак *-ија*, одн. његову дублету. Међутим, кад се ради о раширености облика *-чија*, мора се имати у виду да је био много чешћи, одн. да се употребљавао, такорећи, упоредо са *-ија* и да је тек у новије време потиснут од њега. У прилог овоме говоре остаци овог облика који се, наравно, најбоље чувају у народним говорима у којима, уосталом, сусрећемо и дублете, тј. чува се и један и други облик. Ево неколико примера: *ашчија*, *ћумрукчија*, *калџакчија* и *калџагија*, *конакчија* и *конагија*, *кулукчија*, *мирашчија*, *саачија* и *сајија*, *шуфекчија* и *шуфегчија* (пушкар), *ћевајчија* и *чевабија*, *ћурчија*, *чибукчија*, *јркошчија* и др. Али и ови примери јасно показују да се *-чија* потискује од *-ија* и, као последица тога потискивања, наставак *-чија* је сведен на минимум.

Осим тога, наставак *-ија* у извесним примерима јавља се проширен, те гласи: *-аија*, *-еија* и *-ијија*. Ови су наставци настали путем перинтеграције, па су се затим почели самостално употребљавати и ваљда због тога су у појединим граматикама

представљени одвојено од наставка *-ија*. Тако су представљени, на пример, код Маретића и у Граматици Брабец-Храсте-Живковић. Ево шта каже Маретић (II изд., стр. 259, 271 и 279):

„*аија*, у неколико ријечи: дјелација (онај, који дијели), лармаџија, магазиџија, парација („који на пар ради другим мајсторима“), пљачкаџија, проводџија, трџација и још у неколике друге. Види наставка *ија*.

еија у: четеџија, чизмеџија, силеџија; то је турски наставка узет из турских ријечи, како је на пр. кесеџија. Види *ија*.

иџија само у двије ријечи, којима основа није из турскога језика: пјаниџија (т. ј. пјанаџија...), шалиџија, а начињене су према ријечима капџија, симиџија (т. ј. симитџија), гдје је турска и основа и наставка. Види при наставку *ија*.“

Јасно је, дакле, да су наставци: *-аија*, *-еија* и *-иџија* настали код речи које свршавају на *a*, *e*, и (*алваџија*, *бозаџија*, *кавгаџија* ..., *кесеџија*, *чизмеџија* ..., *каџиџија*, *симиџија* итд.). Ту се уствари ради о проширеном наставку *-ија* који се схватио као *-аија*, *-еија* или *-иџија*, па се тако и самостално почео употребљавати. Међутим, неки од примера које Маретић наводи не спадају, строго узевши, међу ове наставке, јер вокал испред њих припада основи: *лармаџија*, *магазиџија*, *пљачкаџија*; исти је случај и код речи *шалиџија*, јер се ту пре може мислити да је *-ија* директно додан глаголској основи, а не да је начињена према *каџиџија*, *симиџија*.

• Наставком *-ија* граде се именице углавном од именица и глаголских основа. Ретки су случајеви када се њиме граде именице од других речи: *бадаџија*, *мукџиџија* (мукте = бесплатно) и др., мада је то у турском језику чешћи случај. О некадашњој продуктивности овог наставка говори, између осталог, релативно велики број очуваних турских речи, нарочито у народним говорима, напр.: *абаџија*, *алваџија*, *асуриџија*, *башиџиџија*, *бозаџија*, *босџиџија*, *дуванџија*, *дуџанџија*, *ђумруџија*, *казанџија*, *занаџија*, *калаџија*, *каџиџија*, *канџиџија*, *кафеџија*, *кираџија*, *кириџија*, *кованџија* (пчелар), *куџунџија*, *лаџумџија*, *мејданџија*, *механџија*, *нишанџија*, *рабаџија* (тур. *arabadži*), *саканџија*, *салеџија*, *самарџија*, *скелеџија*, *ђумруџија*, *халваџија*, *ханџија*, *хаберџија*, *чорбаџија*, *чохаџија*, *шеџериџија* итд.

Према њима начињене су и домаће речи: *восковарлија*, *галамлија*, *димлија* — Schmaucher, Qualmer (Ристић-Кангрга), *иорежлија*, *рачулија*, *сајулија*, *шеширлија* итд., или: *булија*, *говорлија*, *делалија* (Teiler), *збирлија*, *криелија*, *наводалија*, *љачкалија*, *љраишлија*, *љркошчилија*, *љроводалија*, *силелија*, *љрошалија*, *хвалија* и сл. Продуктивност наставка -лија огледа се и у томе што се додаје и на довољно изразите домаће наставке (исп. дијал. *враишарлија*, *гајдарлија*, *глобарлија* (PjJA), *млекалија* (млекокар)); даље, што је потиснуо неке домаће наставке, напр.: *ловлија* (ловац), *љјанлија*, одн. *љјаналија*, *шалилија* и сл., и најзад што се јавља у речима новијег постанка: *бонбонлија*, *вагонлија*, *лармалија*, *ликерлија* (Likörfabrikant), *малтерлија* (Mörtelmischer), *мајурлија* (Meier), *сладолелија*, *љрамвалија*, *шеширлија* и сл.

Наставак -лија најчешће означаје занимање које понекад може бити и узгредно. Тачно је мишљење проф. Стевановића (стр. 245) да именице са овим наставком означају лица која се баве оним што основна реч значи, али да се код извесних примера не ради толико о занимању, одн. о бављењу оним што основна реч значи, колико о истицању особина дотичног лица, напр.: *целилија*, *иналија*, *кавгалија*, *мукиалија*, *хаишарлија* и сл., или: *говорлија*, *љркошчилија* (*љркошчилија*), *љроводалија*, *рачулија*, *силелија*, *љрошалија*, *хвалија* итд. Најзад, у извесном броју речи -лија може имати и нешто друкчија значења, као поседовање нечега, напр.: *мирашчилија* — лице које поседује мираз (наследство); или: *чорбалија* — данас означаје имућна домаћина, међутим некада је означавао онога који чорбу кува, а то је био старешина јаничарске чете. Итд.

Од свих споменутих наставака изгледа да се -лија највише раширио. Он се, уосталом, од свих њих релативно најбоље чува и изгледа најмање је изгубио од своје продуктивности (исп.: *вагонлија*, *лармалија*, *малтерлија*, *сладолелија*, *љрамвалија*, *шеширлија* и сл. који не могу бити стари по своме постанку). Тако се може објаснити и чињеница да су примери са осталим наставцима мање отпорни и нису толико чести у употреби, као што је случај са неким примерима овог наставка. Он је постао, нарочито у народном говору, некако фамилијаран и народски, па ту боју данас тешко губи. Међутим, и поред свега тога, он не може задржати своју некадашњу продуктивност, јер други домаћи наставци са истим значењем (-ар, -ач и сл.) све више долазе до из-

ражаја, те га неизбежно потискују из употребе. Према томе, и за њега важи све оно што је било истакнуто код претходних наставака, тј. и он је за данашње прилике остатак старијег стања у језику.

Слично наставку *-лија*, и *-ција* је оставио трагове у извесном броју презимена. Ево, на пример, неколико:

Ација, *Бојација*, *Колунција* (< којунција), *Кулукција*, *Масаџија* итд.

Додавањем *-ић* настала су презимена:

Абацић, *Балугић* (балугџија — рибар), *Башићованић*, *Биберић*, *Биволџић* (в. Мандацић), *Бојацијевић*, *Босићанић*, *Бунарић*, *Девеџић* (девеџија — онај који има или чува камиле), *Доганџић* (доганџија — дућанџија), *Екмечић* и *Екмеџић* (екмечија — хлебар, лекар), *Јабанџић* (јабанџија — странац), *Јорганџић*, *Калаџијевић* (*Калаџић*), *Кайџић* < *Кайџић* (каџиџија), *Колунџић* (в. *Колунџија*), *Кујунџић*, *Мандацић* (мандација — онај који има или чува биволе), *Масаџић*, *Муџавџић* (мутавџија — струнар), *Самаријевић* (*Самарић*), *Сајунџић*, *Туфегџић* (туфегџија — пушкар), *Туџунџић* (туџунџија — дуванџија), *Хаџић*, *Чаркаџић* (чаркаџија — војник у претходници, предњој стражи), *Чохаџић*, *Џемиџић* (гемиџија, ђемиџија — лађар) итд.

Из свега што је овде изложено, види се да је проблематика ових позајмљених наставака доста сложена и разноврсна, тако да захтева свестраније и дубље испитивање, тим пре што сваки од њих представља по један проблем за себе. То, другим речима, значи да се она не може потпуно исцрпсти у границама једног чланка. У вези с тим неопходно је потребно прикупити и већи број примера како из књижевног језика тако и из народних говора. Зато је овај рад одговорио својој сврси ако пружа приближну слику данашњег стања горњих наставака у српскохрватском језику.

Б. Марков